

Igor Kyselka

PŘEHLED VÝVOJE PROSTOROVĚ PLÁNOVACÍCH SYSTÉMŮ A NÁSTROJŮ VE VÝCHOVĚ PROSTOROVÝCH PLÁNOVAČŮ

Úvod

Následující příspěvek je rozdělen do dvou částí. První z nich podává ucelený předmět o vývoji a metodách prostorového plánování na našem území, druhý se všímá některých aspektů současného vzdělávání budoucích prostorových plánovačů.

Vývoj prostorového plánování na území dnešní České republiky

• *Stručný historický přehled do začátku 20. století*

Plánování prostorového uspořádání měst a vesnic, jakož i větších územních celků má v našich zemích poměrně dlouhou tradici. První stavební řády jsou známy již od středověku. Ostatně rozdíl mezi založenými městy, tedy zpravidla na pravoúhlém principu stavěnými a rostlými sídly s typickými nepravidelně až bizarně křivolakými prostory je všeobecně znám. Nejstarší dochovaný je stavební řád města Jihlavy, velkoryse založeného raně gotického horního města pořízený králem Václavem II. roku 1270. Nejnámější je však zřejmě velkorysá stavební dispozice českého krále a římského císaře Karla IV. pro mohutné rozšíření města pražského.

Po období renesance, v českých podmínkách poměrně krátkém nastupuje období baroka, které se již neuzavírá do pevných zdí měst a opevněných hradů, ale velkorysími parkovými a krajinnými kompozicemi přetváří okolní krajinu. Zatímco italský barok zvyklý na dramatičtější terén je více architektonický a pracuje s terasami, fontánami, schodišti, můstky a plastikami (jako příklad uveďme zámecký areál se zahradou v Buchlovicích či zahrady na svazích pod Pražským hradem), francouzský, do klasicismu přecházející styl se uplatňuje zejména v tvorbě monumentálních průhledů lemovaných boskety a nezřídka přerušovanými vodní hladinou. Typickým příkladem francouzského baroka může sloužit Květná zahrada v Kroměříži klasicismu potom park ve Vizovicích nebo Holešově.

Tyto význačné příklady feudálního prostorového plánování nezahmovaly jen areály šlechtických sídel a jejich nejbližšího okolí, ale často celou rozlehlou krajinu v majetku příslušného šlechtického rodu, tedy polností louky, lesy (zejména obory), obce i vodní toky. Krajina byla dotvářena především jako funkční hospodářský prostor s uplatněním četných estetických a účelných prvků jako poutní kaple, lovecké zámečky, rodové hrobky, vyhlídkové věže - vše propojeno sítí alejí a to i v lesních porostech. Typickým reprezentantem těchto

tendencí je impozantní území rodu Valdštejnů kolem Jičína ale zejména lichtenštejnský Lednicko - valtický areál, vytvořený však již z větší části v první polovině 19. století, tedy ve znamení zcela jiného - anglického přírodně krajinářského slohu vycházejícího z romantických představ návratu k přírodě. Lednicko - valtický areál - toto geniální přetvoření dříve divoké krajiny lužních lesů, mokřadů a bočních ramen řeky Dyje do rozlehlé soustavy rybníků s umělými ostrovy, různorodými romantickými stavbami propojenými alejemi a soustavami luk s porosty exotických dřevin představuje jeden z vrcholů evropského prostorového plánování 19. století, ne nadarmo v roce 1996 zařazený k památkám UNESCO. Vynikajících parkově dotvářených harmonických krajin lze na území českých zemí nalézt v 19. století více. Jedná se zejména o Terčino údolí u Nových Hradů v jižních Čechách, Babiččino údolí ve východních Čechách nebo okolí Nových Zámků u Litovle na střední Moravě.

20. století je však současně i dobou rozvoje průmyslu a tedy postupného boření městských hradeb a rozrůstání měst do volné krajiny. To podmínilo vznik stavebních řádů velkých měst koncem 19. století, tedy Prahy, Plzně, Českých Budějovic, Brna, Olomouce, Jihlavy a Znojma.

Zajímavostí je existence stavebního řádu pro celou Zemi Slezskou (tedy rakouské Slezsko s hlavním městem Opavou) z roku 1883. Slezsko je dodnes typické od Čech a Moravy zcela odlišnou stavební strukturou. Ta se projevuje zejména v tzv. rozptýlené zástavbě umožňující stavět obytné usedlosti přímo v sousedství vlastního zemědělského pozemku a to nejen v horách jako je tomu např. v celých Karpatech, ale i v rovinnatých územích, jak je to patrné zejména na Ostravsku a Těšínsku.

• *Prostorové plánování v českých zemích od počátku 20. století do současnosti*

Základy urbanismu v moderním pojetí se formovaly na přelomu století a byly obsahově i formálně přivedeny ke značné dokonalosti v období první republiky 1918 - 1938. Celková výstavba měst a vesnic byla řízena regulačními (upravovacími) plány s hlavním úkolem vymezení parcel pro jednotlivé druhy zástavby. Ve 30. letech byly zpracovány i první regionální plány okolí velkých měst (Praha, Brno) a regionu Pomoraví. Do koncepčních a rozvojových studií se dostává postupně i sociologické a ekonomické hledisko. To se

projevilo např. v rozsáhlé územní studii zpracované známými brněnskými urbanisty Fuchsem Kumpoštem a částečně i Krohou v době světové hospodářské krize. Práce měla především nalézt rezervy ve využití krajiny a půdy včetně případného rozšíření pěstování některých hospodářsky efektivnějších plodin.

K poměrně rozsáhlé novelizaci územně plánovací a stavební legislativy došlo v době německého Protektorátu Čechy a Morava, směřující k větší centralizaci územního plánování a zpřísnění některých urbanistických limitů (např. ochranných pásem a dalších hygienických předpisů).

Pro poválečné období je typická zejména tvorba četných, mnohdy pozoruhodných prostorově plánovacích teorií vznikajících ještě částečně „do zásuvky“ v období Protektorátu. Uplatnil se zde především tým profesora Mrkose se zlínské Masarykovy akademie práce.

V této době však vznikly dvě naprosto zásadní a ojedinělé obsáhlé teoretické práce, které přes některé názory a závěry z dnešního hlediska úsměvné či naivní jsou v mnoha jiných ohledech dodnes platné a ovlivnily generace urbanistů i krajinných plánovačů. Jedná se o knihu arch. Ing. J. K. Říhy „Země krásná“ z roku 1948 a práci doc. akad. arch. Ladislava Žáka *Obytná krajina* vydanou v roce 1947.

V první z nich definuje autor pojem krajinný plán, který má při plánování staveb a dalších činností v krajině zohlednit širší souvislosti včetně aspektů ochrany přírody. Autor věnuje poměrně značný prostor začlenění inženýrských děl do krajiny, krajinnému detailu (popisuje např. principy pro tvorbu soustavy tehdy vznikajících větrolamů - Windschutzgehölze) a funkčně estetickým principům lesního hospodářství, dopravních a vodohospodářských staveb i zmírňování krajinných důsledků těžby nerostných surovin a významem zeleně ve velkých městech a aglomeracích, zvláště v místech jejich přechodu do krajiny. Říha definuje zajímavou teorii „ploch z civilizace vyřatých“, kterou lze směle nazvat předchůdkyní dnešních slavných územních systémů ekologické stability - čili propojení biotopů (Biotopverbindung). V návaznosti na tyto zóny Říha podrobně rozebírá lázeňskou zeleň, turistické trasy a zajímavosti a rekreační využití krajiny vůbec. Již tehdy se snaží regulovat masovou výstavbu chat jejich umístěním do speciálně vymezených území s účelem zachování nejvýznamnějších hodnot krajiny. v závěru vytyčuje přání „kooperace všech dotčených zájemců“, tedy „aby nikdo neopustil svoji práci dříve, dokud nebude zcela dokončena. Dokud za posledním záběrem stroje nebo zásahem lidské ruky nezůstane zajizvující se a znovu vzkvétající krásná země.“

Knihu Ladislava Žáka „Obytná krajina,“ nazval autor její předmluvy, známý český avantgardně levicový

umělecký kritik teoretik Karel Teige architektonickou knihou *lesů vod a strání* (parafráze názvu známé české básnické sbírky přírodní lyriky z 20. let). Teige zde filosoficky rozebírá vztah architektury a umění k přírodě v jednotlivých etapách dějinného vývoje. Tvrdě kritizuje myšlenku Howardových zahradních měst včetně Bařova Zlína, Le Corbusierovu koncepci funkcionálního urbanismu i „kapitalistický regionální plán“, a naopak vychvaluje teorii „lidového bytu“ a navrácení obyvatelnosti krajině, její renaturalisaci a novou kompozici krajiny jako výtvarného díla, které je možno stejně jako v baroku umělecky dotvářet např. moderními plastikami. Takto oživené přírodní prostředí nazývá pak surrealistickou krajinou.

Sám Žák charakterizuje dílo jako „příspěvek k teorii plánování krajů, ke krajinnému územnímu plánování čili regionalismu i k praktickému hospodaření krajinnými hodnotami.“ Dále autor publikace uvádí, že „prvním úkolem tohoto spisu je přesvědčiti odborníky a všechny rozhodující činitele o nutnosti pojmání krajiny především jako přírodního příbytku živočicha člověka – se všemi dalekosáhlými důsledky tohoto nového názoru pro celkovou disposici krajů a zemí i pro podrobnou úpravu jejich krajin a všeho života v nich.“ Jádrem knihy je objasnění termínu „obyvatelnost krajiny“, jejích prostředků a překážek. Mezi tyto prostředky obyvatelnosti řadí autor zejména „dopravu, ubytování, úpravu a osázení krajin a sídlišť“, mezi překážky pak „nesprávné osídlení (zástavba), nesprávná výroba, nesprávná doprava, nečistota a přelidnění.“ Závěrem dospívá L. Žák k syntetickému pojmu „krajinný územní plán“, spočívající zejména v regulaci směrem k optimálnímu krajinnému využití a varování před nekontrolovaným hospodářským rozvojem. Přestože autorovy představy o podobě budoucí krajiny se z dnešního hlediska jeví jako poněkud naivní a ideální, (v důsledku plné automatizace do 10 let od napsání knihy klesne délka pracovní doby na 2 – 4 hodiny denně a krajina se bude využívat zejména k rekreaci) se jedná o dílo na svou dobu nesmírně komplexní a základní postřehy týkající se plánování výstavby, výroby, dopravy i rekreace lze v úvahách o cílech a poslání krajinného plánu lze docela dobře využít i dnes.

Pojem územní plánování jako takový se ovšem objevuje poprvé až v roce 1949 jako nástroj pro komplexní řešení území namísto dřívějších plánů poloh, regulačních a zastavovacích plánů v zákoně č.280/1949 Sb. O územním plánování a výstavbě obcí.

V následujícím zákoně č. 84/1958 Sb. O územním plánování ve znění zákona ČNR č.146/1971 Sb. došlo formálně k oddělení zákonné úpravy územního plánování od stavebního řádu, kterému pak byly věnovány samostatné zákony a vyhlášky.

Nadějný vývoj krajinného plánování, který byl velmi promyšleně zahájen teoretickými pracemi Říhy a Žáka byl však na dvacet let přerušen a teorii i praxi ovládla „rajonirovaja planirovka“. Vrátili se k němu až za 20 let geobotanik Dr. Ing. Stanislav Muranský a krajinář kunsthistorik PhDr. Pavel Nauman, kteří provedli elementární krajinářské hodnocení celého státního území na základě analýzy integrity ekologických a estetických hodnot krajiny a stali se tak přímými předchůdci hodnocení krajinného rázu (Landschaftsbild), jehož metodika se v těchto dnech projednává. Vymezili tři základní krajinné typy, které lze v zásadě dodnes uplatnit:

1. typ krajiny relativně přírodní na necelých 9% území ČR
2. typ krajiny harmonické s vyrovnaným vztahem mezi přírodními objekty a přírodními objekty a přírodními díly na necelých 60% území ČR
3. typ krajiny zcela přeměněné člověkem na více než 30% ČR

Vraťme se však ke zmíněnému pojmu rajónové plánování. Koncem padesátých let jsou legalizovány v systému územního plánování poprvé „rajónové plány“, které se zpracovávaly pro „předem určená hospodářsky cenná území - rajóny.“ Těmito rajóny byla vybraná a vymezená větší území, která byla homogenní podle určitého hlediska. Zpočátku to byly oblasti soustředěného budování těžkého průmyslu v rámci tzv. socialistické industrializace - např. Ostravsko, později některá další území jako např. rekreační území Jeseníků nebo Beskyd, zemědělský rajón Hané apod.

Po roce 1960 se zpracovávají podklady ke střediskové koncepci osídlení, která byla v definitivní podobě schválena v roce 1971. Vycházela přitom ze známé Christhallerovy teorie centrálních měst a Isardovy regionální teorie. Zavedla diferenciaci obcí zejména podle úrovně občanského vybavení a podle lokalizace závodů zemědělské velkovýroby (tzv. jednotných zemědělských družstev). Tato definice zahrnovala:

- nestřediskové obce
- střediska osídlení místního významu
- střediska osídlení obvodního významu
- jádra sídelních aglomerací a městských regionů

Byl vytvářen silný tlak na koncentraci všech investic včetně výstavby rodinných domů do střediskových obcí. Tato snaha byla natolik absolutizována, že se setkala se značným odporem venkovského obyvatelstva. Přestože středisková soustava byla po změnách roku 1989 opuštěna, její důsledky se projevují v osídlení ČR dodnes.

Koncem 60. let byla vypracována dlouhodobá koncepce vývoje osídlení, která kromě střediskové soustavy, městských regionů a sídelních aglomerací měla řešit celkové prostorové uspořádání České republiky. Tato koncepce byla dále upřesňována a

upravována usneseními vlády ČSR z roku 1976 a 1983. Je však nutné konstatovat, že aglomerace a regiony nebyly podporovány ani využívány jako aktivní sídelní soustavy, protože byly považovány za prvek narušující centralismus komunistického režimu.

Územní plánování bylo jen jednou složkou tzv. plánovitého řízení společnosti. Podstatně vlivnější byla pozice ekonomického plánování, které zahrnovalo tři složky - vrcholné národohospodářské plány a bilance, resortní plány a oblastní plány.

Oblastní plánování mělo zajišťovat proporcionální vývoj oblastí (kterými byly kraje jako správní jednotky), koordinovat investiční výstavbu a plánovat pracovní síly a pracovní příležitosti. Silný politický vliv resortů však znemožňoval účinné fungování oblastního plánování, které se postupně stalo nejslabší složkou plánovacího systému. přes složitá schémata vztahů mezi oblastním a územním plánováním nedošlo mezi těmito dvěma soustavami k užší spolupráci, protože oblastní plánování nebylo schopné poskytnout potřebné výhledové údaje vztahené k časovým horizontům územního plánování.

Je tedy možno shrnout, že podrobně propracovaná a silně centralizovaná soustava plánování nepůsobila jednotně. a nevytvářela nástroje pro jednotné a koordinované řízení prostorových celků menších než území celého státu. V těchto celcích působilo územní plánování jako metodicky i funkčně formovaná soustava plánování, navazující na svou dlouhou tradici, a ve svých celostátních koncepcích osídlení a plánech tzv. velkých územních celků nahrazovalo do jisté míry úlohu obdobnou úloze prostorového uspořádání a zemského plánování v BRD.“ (Příkryl a kol., 1997).

V polovině sedmdesátých let byl schválen Zákon č. 50/1976 Sb. o územním plánování a stavebním řádu, který po několikeré novelizaci v 90. letech platí prakticky až doposud. Jeho přijetím došlo znovu k integraci územního plánování a stavebního řádu a k regulaci základních vztahů v investiční výstavbě v podmínkách tehdejšího centrálně plánovitěho hospodářství. Česká legislativa nezná v německy mluvících zemích obvyklý pojem krajinného plánování jako samostatné disciplíny s propracovanými postupy a nástroji. Krajinné plány jsou např. v Bavorsku plně integrovány do prostorových plánů a projektů pozemkových úprav s nimiž jsou společně projednávány a schvalovány. Veškerá výstavba, organizace území a plánování nezastavěného území se tedy prakticky dodnes odbývá na základě zmíněného zákona jako jeho přímá součást nebo formou různých neformálních dokumentů a studií.

V průběhu osmdesátých let vzniklo a bylo rozvinuto několik směrů řešení naší krajiny, z nichž nejdůležitější jsou:

1. Krajině ekologické plánování (LANDEP)

Růžička a Miklós (1982) zveřejnili metodiku krajině ekologického plánování (LANDEP), která jako hlavní cíl sleduje návrh ekologicky optimálního využívání krajiny.

K hlavním principům této metody (dodnes na Slovensku používané) patří:

- Odstranění hlavních negativních příčin narušeného stavu krajiny
- Ekologicky optimální funkční členění zemědělské krajiny
- Ekologické formy hospodaření na zemědělské půdě.
- vytvoření sítě stabilních prvků v krajině

2. Antropoekologická stabilizace krajiny

Škopek a Váchal (1988) doporučují pro krajině plánování Metodu antropoekologické stabilizace krajiny. Jako základní cíl autoři považují:

- Návrh ekooptimalizační a stabilizační struktury pro příslušný krajinový systém
- generelové vymezení jednotlivých účelových subsystémů v krajině
- Stanovení stupně zabezpečení navrhovaného v antropologickém segmentu na úrovni jak účelových subsystémů, tak i antropologických celků.

Tato metoda, byť vypadá velmi sofistikovaně byla na několika územích v jižních Čechách vyzkoušena.

3. Agrodesign

Agrodesign (Vaníček a Kyselka 1979) chápe zemědělskou krajinu mj. jako pracovní prostředí zemědělce, které je nutno esteticky dotvářet, respektive sladit velkovýrobní technologie a nezbytné protierozní prvky, aby tvořily jeden harmonický celek. Vzorové projekty a několik realizací byly vytvořeny na jižní Moravě.

4. Plánování krajiny jako multifunkčního prostoru (1975)

Ve Výzkumném a šlechtitelském ústavu okrasného zahradnictví v Průhoncích byla na modelové studii krajinářských úprav spádového území obce Bezno uplatněna tato plánovací metoda. Bulíř a Mareček (1975) použili jako základ pětistupňovou zonaci území dle intenzity zemědělské výroby ve vztahu k rekreačnímu využití a tvorbě soustavy rozptýlené zeleně.

Uvedené metody plánování krajiny v nedávné minulosti, jakkoliv propracované a sofistikované měly jednu společnou vadu. Žádnou oporu v legislativě a tedy jen málo konkrétních realizací.

Současná novelizovaná soustava územního plánování

„ S rozvojem tržního hospodářství bylo zrušeno v roce 1990 i centralizované ekologické plánování. Tato skutečnost a zrušení krajů jako správní jednotky i

hospodářské plánovací oblasti vedly i ke zrušení oblastního plánování. Protože se v systému samosprávy dosud neuplatnil střední článek (viz kapitolu 1), neexistuje ani obdoba zemského plánování v BRD. Hlavní role v plánování prostorového vývoje připadá tedy územnímu plánování. Jaké jsou hlavní rysy a úkoly územního plánování v ČR?

Územní plánování vytváří předpoklady k zabezpečení trvalého souladu všech přírodních, civilizačních a kulturních hodnot území se zřetelem na péči o životní prostředí a ochranu jeho hlavních složek - půdy, vody a ovzduší. Územní plán je současně zdrojem informací pro všechny, kteří chtějí v daném území realizovat své záměry.

Základními nástroji územního plánování jsou územně plánovací poklady, územně plánovací dokumentace a územní rozhodnutí.

Územně plánovací podklady slouží zejména pro změnu nebo doplnění územně plánovací dokumentace. Patří do nich studie, generely, prognózy a účelově zaměřené a soustavně doplňované soubory údajů (informační systémy) o stavu a vývojových podmínkách území.

Existují tři druhy územně plánovací dokumentace:

- Územní plán velkého územního celku, který se zpracovává pro vymezené území více obcí nebo okresů, případně pro celé území státu. Stanoví zásady uspořádání a limity využití území a základní systémy dopravy a technického vybavení, systémy ekologické stability apod.)

- Územní plán obce se zpracovává pro území obce nebo několika obcí. Řeší funkční využití ploch a jejich uspořádání, stanoví koncepci rozvoje a určuje základní regulaci území.

- Regulační plán řeší využití jednotlivých pozemků a určuje regulační prvky pro část území obce nebo pro celé území obce.

Plány a projekty velkých územních celků schvaluje Ministerstvo pro místní rozvoj, v odůvodněných případech si jejich schválení může vyhradit vláda. O pořízení územního plánu obce a regulačních plánů rozhoduje obec. Tím se zvyšuje úloha obecního zastupitelstva jako voleného orgánu. Okresní úřad vykonává působnost nadřízeného orgánu územního plánování.

Schvalující orgán určí závazné a směrné části územně plánovací dokumentace. Závazné jsou základní zásady uspořádání území a limity jeho využití, ostatní části řešení jsou směrné. V závazné části vymezení schvalující orgán vždy veřejně prospěšné stavby, pro které lze pozemky, stavby a práva k nim vyvlastnit. Závaznou část schváleného územního plánu vyhlásí příslušná obec, v případech, kdy si schválení územního plánu velkého územního celku vyhradí vláda republiky, vyhlásí závaznou část

schváleného územního plánu svým nařízením. Schválená územně plánovací dokumentace je ve stanoveném rozsahu závazným nebo směrným podkladem pro vypracování a schvalování dalších kategorií a stupňů územně plánovací dokumentace, pro územní rozhodování a pro vypracování dokumentace staveb.

Územní rozhodnutí je závěrečným dokumentem územního řízení, kterým se realizují záměry územního plánování.

Důležitým, jedenkrát již zmíněným územně plánovacím podkladem je i generel územního systému ekologické stability. Jde o vzájemně propojený soubor přirozených i pozmeněných (avšak přírodě blízkých) segmentů krajiny, které udržují přírodní rovnováhu. Představuje z hlediska územního plánu limit využití území.

Skladebné součásti jsou vymezovány na základě funkčních a prostorových kritérií a dle rozmanitosti přirozených ekosystémů. Pochopitelně s ohledem na prostorové parametry a další společenské limity a záměry v krajině. Systém je reprezentován sítí biokoridorů a biocenter nadregionální (součást evropské zelené sítě EECONET), regionální a lokální úrovně, které se odlišují délkovými a plošnými parametry. Hlavním cílem vytváření ÚSES je trvalé zajištění biodiverzity přirozeně se vyskytujících rostlinných a živočišných druhů a jejich společenstev. a zvýšení autoregulace krajiny jako systému“ (Příkryl a kol. 1997)

Několik poznámek k současné výchově prostorových plánovačů v ČR

Vzhledem k tomu, že nepůsobím na akademické půdě jako oba mí čeští kolegové, ale jsem pracovníkem metodicko - výzkumného pracoviště Ministerstva pro místní rozvoj, budou mé poznámky o systému výchovy prostorových plánovačů neúplné, neboť nevyplývají z přímé zkušenosti a tedy jen tak na okraj.

Vše co až doposud bylo řečeno se někde nějakou dobu vyučovalo. Potíž je jen v tom, že ne v tomto komplexu, tedy jen někomu něco. V praxi byl vývoj stavebního zákona a územního plánování (s příslušným ideologickým zabarvením dle doby výuky, jinak však stále skoro stejně) vyučován na fakultách architektury v Praze a Brně. Tvorba parků, zahrad a krajinné plánování se vyučuje zahradním architektům v Lednici na Moravě. Studenti geografie v Praze, Brně a nyní i na dalších univerzitách se během 5 let výuky dozví něco o geografii jednotlivých hospodářských odvětví. Překryvných předmětů, tedy takových, které informují o tom čím se zabývá kolega - plánovač z jiného oboru přibývá jen pomalu. Vzdělávání prostorových plánovačů je tedy stále dosti rezortní.

Důležitou roli v této situaci hraje legislativní neexistence mezioborových disciplín jakými jsou regionální plánování a krajinné plánování. I samotné

územní plánování neodpovídá zatím svou povahou pojmu Raumplanung, ale jedná se spíše o umístování staveb a optimální využití území s důrazem na jeho zastavěnou část. Je tedy spíše bližší pojmu Flächen-nutzungsplanung.

Současné regionální rozvojové koncepce jako je Národní rozvojový plán ČR, Strategie rozvoje nových 14 krajů či regionální operační programy pro vymezené NUTS II jsou poměrně málo konkrétní analytické dokumenty omezující se v návrhové části na věty typu „podporovat malé a střední podnikání v regionu“, „zaměřit se na agroturistiku a ekologické zemědělství“ či „podporovat realizace Programu revitalizace říčních systémů“.

Evropská Unie nemá jednotnou legislativu prostorového plánování, nicméně zaměřením strukturálních fondů určuje priority prostorového rozvoje. Lze jen doufat, že naléhavá potřeba reagovat na tyto ekonomické nástroje se brzy odrazí i v poněkud komplexnější výchově k (u nás zatím neexistujícímu) prostorovému plánování.

V textu byly použity vybrané odstavce z publikace „Česko - německo - slovenská příručka územně plánovací terminologie“ zpracované Ing. Zdeňkem Příkrylem, CSc. a kolektivem z Ústavu územního rozvoje v Brně v roce 1997.